

นโยบายส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร
The Education and Learning Promotion Policy of the Government of
Ms. Paetongtarn Shinawatra

เตชวัน ปัญญาวิธาน

Tachawan Panyawutthitham

ฝ่ายนโยบายและยุทธศาสตร์นวัตกรรมการเรียนรู้, สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

Knowledge Innovation Strategy and Policy Department,

Office of Knowledge Management and Development (Public Organization)

E-mail: tachawan@okmd.or.th

Received September 20, 2024; Revised November 27, 2024; Accepted December 07, 2024

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “นโยบายส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร” มุ่งศึกษานโยบายด้านการศึกษาและการเรียนรู้ของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร เพื่อศึกษาประเด็นต่าง ๆ ในนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ และศึกษาภาพสะท้อนแนวคิดต่าง ๆ ที่ปรากฏในนโยบายการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ของรัฐบาล โดยการศึกษาเอกสารจากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภา พบว่า รัฐบาลมีการกำหนดนโยบายตั้งแต่การพัฒนาทักษะในวัยเด็ก การจัดการเรียนแบบยืดหยุ่น การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้ การสอนทักษะที่ใช้ประโยชน์ได้จริงในการสร้างรายได้ การลดภาระและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษา การส่งเสริมความร่วมมือในการจัดการศึกษา การแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนหลุดจากระบบการศึกษา การปฏิรูประบบอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะสนับสนุนนโยบายอำนาจละมุน (Soft Power) และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการวิจัยและนวัตกรรม การกำหนดมาตรการทางภาษามาสนับสนุนการศึกษา ตลอดจนการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ฝึกอาชีพในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดการเรียนแบบยืดหยุ่น (Flexible Learning) ที่มุ่งให้เกิดการเรียนรู้เพื่อสร้างรายได้ (Learn to Earn) อันเป็นแนวทางการพัฒนาตามระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) รวมถึงยังสะท้อนถึงปรัชญาการศึกษาสองแนวทางใหญ่ ๆ ที่ต่อสู้ปะทะสังสรรค์กัน คือ ปรัชญาการศึกษาที่เน้นการพัฒนามนุษย์ และแนวคิดทางเศรษฐกิจที่นำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษา ทั้งนี้ นโยบายของรัฐบาลมีเพียงข้อมูลเบื้องต้น แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นมิติกระบวนการของนโยบาย

คำสำคัญ: การศึกษา; การเรียนรู้; นโยบาย; การวิเคราะห์นโยบาย; รัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร

Abstract

The article entitled “The Education and Learning Promotion Policy of the Government of Ms. Paetongtarn Shinawatra” aims to study the education and learning policies of the Government of Ms. Paetongtarn Shinawatra to study the issues in the policies related to the promotion of education and learning and to study the reflections of various ideas that appear in the government's education and learning promotion policies. By studying the documents from the policy statement of the Cabinet made to the Parliament. It was found that the government has formulated policies ranging from skill development in childhood, flexible learning management, The use of technology supports education and learning. Teaching practical skills to make money Reducing the burden and disparities in access to education Promoting Cooperation in Education Management Solving the problem of children and youth falling out of the education system Reform of the vocational and higher education system, promotion of learning to develop skills to support soft power policies, and development of research and innovation infrastructure. This reflects the concept of Flexible Learning, which aims to create learning to earn as a development approach based on the knowledge-based economy, as well as reflecting two major educational philosophies: an educational philosophy that focuses on human development and an economic concept that is applied to education that fights against each other. However, the government's policy only contains preliminary information, but it does not reflect the policy process dimension.

Keywords: Education; Learning; Policy; Policy Analysis; Government of Ms. Paetongtarn Shinawatra

บทนำ

“การศึกษา” (Education) และ “การเรียนรู้” (Learning) เป็นสิ่งที่มักถูกเข้าใจว่าเป็นเรื่องเดียวกัน แต่หากพิจารณาตามความหมายแล้ว ในภาษาอังกฤษคำว่า “Educate” (ศึกษา) หมายถึง การจัดหาเนื้อหาด้วยระเบียบแบบแผนที่ถูกกำหนดไว้ ส่วนคำว่า “Learn” (เรียนรู้) หมายถึง การได้มาซึ่งความรู้หรือทักษะ (Merriam-Webster Inc., 2024) ในขณะที่ในภาษาไทย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของคำว่า “ศึกษา” หมายถึง การเล่าเรียน ฟังฟัง และอบรม ส่วนคำว่า “เรียนรู้” หมายถึง เข้าใจความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยประสบการณ์ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554) ซึ่งจากความหมายข้างต้น จะเห็นได้ว่าคำทั้งสองคำมีความหมายที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ การศึกษาเป็นสิ่งที่จัดเตรียมไว้และจะต้องเรียนตามระเบียบแบบแผน ส่วนการเรียนรู้เป็นสิ่งที่สามารถเรียนได้ตามความสนใจและเกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ชีวิต ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นการเรียนแบบที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับผ่านการเรียนแบบมีหลักสูตรจัดให้ ส่วนการเรียนรู้เป็นการเรียนตามความอยากรู้ ขวนขวายเอาเอง มีส่วนร่วมในการเรียนและออกแบบการเรียนรู้ด้วยตัวเอง (นิรมล เสรีสกุล, อดิศักดิ์

กันทะเมืองลี และพรรณพร บุญแปง, 2564) ซึ่งในการศึกษาจะมี “นักเรียน” (Student) เป็นผู้ได้รับข้อมูลที่ถูกจัดมาให้ ส่วนในการเรียนรู้จะมี “ผู้เรียน” (Learner) เป็นผู้กระทำหลักในกระบวนการได้มาซึ่งความรู้นั้น (Thamonwan Kuaha, 2018) แต่ถึงอย่างไรก็ตาม แม้การศึกษาและการเรียนรู้จะมีความแตกต่างกัน แต่การศึกษาและการเรียนรู้ก็มีความเหมือนหรือมีจุดร่วมเดียวกัน คือ การเป็นกระบวนการได้มาซึ่ง “ความรู้” ซึ่งการศึกษาเป็นกระบวนการได้มาซึ่งความรู้ตามระบบการศึกษาที่เป็นแบบแผน ส่วนการเรียนรู้เป็นกระบวนการได้มาซึ่งความรู้ตามความสนใจของตนเอง สุดท้ายปลายทางของการศึกษาและการเรียนรู้ก็คือการได้มาซึ่ง “ความรู้” เหมือนกัน และเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของเด็ก เยาวชน และประชาชนด้วยกันทั้งคู่

การส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐจะใช้เพื่อการพัฒนาความรู้ ทักษะ และศักยภาพของประชาชน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมระบบการศึกษาโดยการวางระบบที่มีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันก็จำเป็นจะต้องส่งเสริมการเรียนรู้ควบคู่ไปด้วย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) อันจะส่งผลให้เกิดสังคมอุดมปัญญาหรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาของคนและความรู้ที่จะนำไปสู่การพัฒนาของสังคม โดยแนวทางหนึ่งของการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ คือ การกำหนดนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านการศึกษาและการเรียนรู้ ซึ่งมีอยู่ 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) การบัญญัติเป็นกฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ กฎกระทรวง มติคณะรัฐมนตรี ระเบียบต่าง ๆ (2) การจัดทำเป็นแผน เช่น แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนยุทธศาสตร์ แผนกลยุทธ์ และ (3) การประกาศเป็นนโยบาย เช่น นโยบายรัฐบาล นโยบายรัฐมนตรี หรือนโยบายผู้บริหารระดับต่าง ๆ (เฉลิมวิทยาจันทร์, 2556, น. 48) ซึ่งการบัญญัติเป็นกฎหมายและการจัดทำเป็นแผนมักเป็นการกำหนดที่เป็นระเบียบแบบแผนและมีการบังคับใช้ในระยะยาวหรืออาจมีการประเมินและปรับแผนอยู่เสมอ โดยเกิดจากการดำเนินการร่วมกันของหลายภาคส่วน แต่การประกาศเป็นนโยบายมักเกิดขึ้นในวาระพิเศษ เช่น การมีรัฐบาลใหม่ การมีรัฐมนตรีใหม่ หรือการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร ซึ่งอาจถูกนำไปใช้เพื่อกำหนดเป็นแผนและอาจผลักดันเป็นกฎหมายได้ต่อไป ดังนั้น การประกาศเป็นนโยบายจึงมีความสำคัญที่อาจถือได้ว่าเป็นรากฐานที่จะนำไปสู่การผลักดันไปสู่การปฏิบัติในรูปแบบต่าง ๆ

ในโอกาสที่สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเลือกผู้สมควรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ เนื่องจากความเป็นรัฐมนตรีของนายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี ได้สิ้นสุดลงเฉพาะตัว ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีมติเห็นชอบด้วยในการแต่งตั้ง นางสาวแพทองธาร ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร (ประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี, 2567, น. 1) โดยนายกรัฐมนตรีได้เลือกสรรผู้สมควรดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเพื่อบริหารราชการแผ่นดิน (ประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรี, 2567, น. 1 - 3) ซึ่งก่อนเข้ารับหน้าที่ คณะรัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ และคณะรัฐมนตรีที่จะเข้ารับบริหารราชการแผ่นดินจะต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภา ภายใน 15 วันนับแต่วันเข้ารับหน้าที่ โดยคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีที่จะเข้ารับบริหารราชการแผ่นดินจะต้องสอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติ อันเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่านโยบายที่รัฐบาลจะใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินจะต้องครอบคลุมการบริหารราชการแผ่นดินในทุกภาคส่วนและ

ครอบคลุมนโยบายในทุกด้านเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน ซึ่งนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการเรียนรู้ นับเป็นนโยบายหนึ่งที่มีความสำคัญที่รัฐบาลจำเป็นต้องมีการเสนอและนำไปใช้เพื่อการบริหารงานการศึกษาและการเรียนรู้ของประชาชน ดังนั้น บทความนี้จึงศึกษานโยบายส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร ซึ่งเป็นรัฐบาลใหม่ที่เข้าบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อศึกษาประเด็นต่าง ๆ ในนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ และศึกษาภาพสะท้อนแนวคิดต่าง ๆ ที่ปรากฏในนโยบายการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ของรัฐบาลปัจจุบัน โดยการศึกษาเอกสารจากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2567 ซึ่งการศึกษานี้มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดการนำนโยบายในปัจจุบันไปเปรียบเทียบกับนโยบายในอดีต หรือเป็นองค์ความรู้ที่จะใช้ในการวิเคราะห์แนวโน้มนโยบายในอนาคต อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและการศึกษานโยบายส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ของประเทศได้ต่อไป

การศึกษาและการเรียนรู้ในหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติ

เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 162 กำหนดให้นโยบายที่รัฐบาลจะแถลงต่อรัฐสภาเพื่อใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินต้องสอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติ ดังนั้น หน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติ จึงเป็นรากฐานสำคัญที่รัฐบาลจะต้องนำไปใช้เป็นกรอบในการกำหนดนโยบาย โดยในหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติ มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการเรียนรู้ ดังนี้

1. หน้าที่ของรัฐ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 54 บัญญัติให้รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ซึ่งรัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาจนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการ และรัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษามีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติ นอกจากนี้ รัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาตามความถนัดของตน และให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้แก่กองทุนหรือใช้มาตรการหรือกลไกทางภาษี รวมทั้งการให้ผู้บริจาคทรัพย์สันทัดกองทุน

ได้รับประโยชน์ในการลดหย่อนภาษี ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องกำหนดให้การบริหารจัดการกองทุนเป็นอิสระและกำหนดให้มีการใช้จ่ายเงินกองทุนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

2. แนวนโยบายแห่งรัฐ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 69 บัญญัติให้รัฐพึงจัดให้มีและส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ ให้เกิดความรู้ การพัฒนา และนวัตกรรม เพื่อความเข้มแข็งของสังคมและเสริมสร้างความสามารถของคนในชาติ รวมถึงมาตรา 71 วรรคสอง บัญญัติให้รัฐพึงส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพและความสามารถสูงขึ้น

3. ยุทธศาสตร์ชาติ

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ไว้ จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความมั่นคง ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยประเด็นด้านการศึกษาและการเรียนรู้อยู่ในยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ในประเด็นยุทธศาสตร์ย่อย (ประกาศเรื่องยุทธศาสตร์ชาติ, 2561, น. 1) ดังนี้

3.1 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

3.1.1 การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม โดยการบูรณาการเรื่องความซื่อสัตย์ วินัย คุณธรรม จริยธรรม ในการจัดการเรียน การสอนในสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษาสอดแทรกการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการมีจิตสาธารณะ เข้าไปในทุกสาระวิชาและในทุกกิจกรรม รวมทั้งปรับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้เอื้อต่อการมีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสาธารณะ รวมถึงการรักษาขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงาม

3.1.2 การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต มุ่งเน้นการพัฒนาคนเชิงคุณภาพในทุกช่วงวัย ตั้งแต่ช่วงการตั้งครรภ์ ปฐมวัย วัยเด็ก วัยรุ่น วัยเรียน วัยผู้ใหญ่ วัยแรงงาน และวัยผู้สูงอายุ เพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ ที่มีศักยภาพ มีทักษะความรู้ เป็นคนดี มีวินัย เรียนรู้ได้ด้วยตนเองในทุกช่วงวัย และความสามารถ ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า

3.1.3 ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา มีการออกแบบและปรับเปลี่ยนระบบการเรียนรู้ใหม่ให้เอื้อต่อการพัฒนาทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนบทบาทครูให้เป็นครูยุคใหม่ การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกประเภท การพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างความตื่นตัวให้คนไทยตระหนักถึงบทบาท ความรับผิดชอบ และการวางตำแหน่งของประเทศไทยในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และประชาคมโลก การวางพื้นฐานระบบรองรับการเรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และการสร้างระบบการศึกษาเพื่อเป็นเลิศทางวิชาการระดับนานาชาติ

3.1.4 การตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย อาทิ ภาษา ตรรกะและคณิตศาสตร์ ด้านทักษะและมิติ ดนตรี กีฬาและการเคลื่อนไหวของร่างกาย การจัดการตนเอง มนุษย์สัมพันธ์ รวมถึงผู้มีความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน โดยการพัฒนาและรักษากลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษของพหุปัญญาแต่ละประเภท การสร้างสภาพแวดล้อมและระบบสนับสนุนประชากรไทยให้มีอาชีพบนฐานพหุปัญญา และการสร้างเสริมศักยภาพผู้มีความสามารถพิเศษให้สามารถต่อยอดการประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง

3.1.5 การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยมุ่งเน้นการสร้างความสุขที่ดีมีสุขของครอบครัวไทย การส่งเสริมบทบาทในการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน ครอบครัวและชุมชนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การปลูกฝังและพัฒนาทักษะนอกห้องเรียน และการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

3.2 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

3.2.1 การกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ในประเด็นย่อยการสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่บนฐานข้อมูลความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม โดยการพัฒนากระบวนข้อมูลมิติต่าง ๆ ของพื้นที่ให้มีความถูกต้องแม่นยำ การเปิดเผยข้อมูลสำคัญที่จะเอื้อให้ประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจและการติดตามการดำเนินงานของรัฐ พัฒนากลไกเพื่อสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ รวมถึงการสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยี การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น การขยายเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้ชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และนำไปใช้เพื่อพัฒนาพื้นที่ ตลอดจนการเพิ่มบทบาทของสถาบันการศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อร่วมพัฒนาพื้นที่และชุมชนท้องถิ่น

3.2.2 การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเองและการจัดการตนเอง ในประเด็นย่อยการสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาให้กับชุมชน โดยการสร้างการเรียนรู้ของชุมชนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก การพัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมโอกาสการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ของชุมชน ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อเร่งกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการก้าวเข้าสู่สังคมในยุคดิจิทัล การพัฒนาวิธีคิดในการประกอบการและการจัดการความเสี่ยงด้านต่าง ๆ รวมถึงการเพิ่มความสามารถและทักษะในการใช้ความรู้ และเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์เพื่อแก้ปัญหาและยกระดับขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการตนเอง และสร้างหลักประกันให้คนทุกกลุ่มได้รับโอกาสและเข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองโดยไม่จำกัดวัยหรือเพศภาวะ

นโยบายส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ในคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี

คณะรัฐมนตรีโดยนางสาวแพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2567 โดยแถลงนโยบายด้านต่าง ๆ ที่รัฐบาลจะใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน ประกอบด้วยนโยบายเร่งด่วน และนโยบายระยะกลางและระยะยาว ซึ่งนโยบายส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้เป็นนโยบายระยะกลางและระยะยาว ปรากฏอยู่ในนโยบายส่งเสริมผลักดันให้เกิดการพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยและนโยบายต่อ

ยอดการพัฒนาของภาคการผลิตและบริการเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน (คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี, 2567, น. 1 - 14) ดังนี้

1. นโยบายส่งเสริมผลักดันให้เกิดการพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยอย่างเต็มกำลังและความสามารถ

1.1 นโยบายส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเกิดและเติบโตอย่างมีคุณภาพของเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียม โดยรัฐบาลมุ่งส่งเสริมให้เด็กไทยทุกคนเข้าถึงศูนย์ดูแลเด็กปฐมวัยที่มีมาตรฐาน และเมื่อเติบโตจะต้องได้เรียนหนังสือ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และส่งเสริมศักยภาพด้านศิลปะ วัฒนธรรม และความสามารถทางกีฬา รวมถึงพัฒนาระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่นทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุน ตอบโจทย์ศักยภาพของผู้เรียน ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้สองภาษาโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เป็นตัวช่วย และเน้นการสอนทักษะที่ใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตจริงเพื่อการสร้างรายได้ (Learn to Earn) นอกจากนี้ รัฐบาลยังมุ่งเน้นลดภาระและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ และการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษา พร้อมทั้งส่งเสริมการปฏิรูประบบอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการแรงงานในอนาคตและรองรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2 นโยบายส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนอำนาจละมุน (Soft Power) โดยรัฐบาลมุ่งจะยกระดับทักษะและศักยภาพของคนไทยเพื่อสร้างงานสร้างรายได้ โดยการสนับสนุนการสร้างอำนาจละมุน (Soft Power) ของประเทศ ผ่านการส่งเสริมโครงการ 1 ครอบครัว 1 ซอฟต์พาวเวอร์ (One Family One Soft Power: OFOS) การจัดตั้งศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบและส่งเสริมวัฒนธรรมในพื้นที่ เช่น ศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบ (Thailand Creative & Design Center: TCDC) สำนักงานส่งเสริมวัฒนธรรมสร้างสรรค์ (Thailand Creative Content Agency: THACCA) เพื่อยกระดับและพัฒนาความสามารถด้านวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของคนไทยให้สร้างมูลค่า โดยการเสริมทักษะเดิม (Reskill) และเพิ่มทักษะใหม่ (Upskill) ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี เพื่อให้แรงงานได้รับค่าจ้างที่เหมาะสมกับทักษะที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้ประกอบการทั้งภาครัฐและภาคเอกชนดึงศักยภาพของผู้สูงอายุมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. นโยบายต่อยอดการพัฒนาของภาคการผลิตและบริการเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันเพื่อวางรากฐานสู่การพัฒนาประเทศในอนาคต

นโยบายพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อขยายโอกาสและเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งรัฐบาลมุ่งจะพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการวิจัยและนวัตกรรม โดยยกระดับความสามารถทางนวัตกรรมให้สามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก มุ่งเน้นการพัฒนางานวิจัยให้เป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่สามารถออกให้บริการสู่ตลาดโลกได้จริง สามารถสร้างงานและสร้างมูลค่าเพิ่มได้ รวมถึงการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนอย่างเต็มรูปแบบ การใช้สิทธิประโยชน์ด้านการลงทุน การตั้งกองทุนสนับสนุน การจัดซื้อโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีของภาครัฐมาสนับสนุน และการนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศ

นอกจากนโยบายระยะกลางและระยะยาวข้างต้นแล้ว ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ยังปรากฏในนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลในนโยบายด้านการจัดการภาษี ซึ่งรัฐบาลมุ่งจะสร้างรายได้ใหม่ของรัฐด้วยการนำเศรษฐกิจนอกระบบภาษี (Informal Economy) และเศรษฐกิจใต้ดิน (Underground Economy) เข้าสู่ระบบภาษี เพื่อนำไปจัดสรรสวัสดิการด้านต่าง ๆ โดยการสนับสนุนการศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งที่รัฐบาลจะนำภาษีที่ได้มาสนับสนุน และนโยบายด้านการแก้ปัญหายาเสพติด ซึ่งรัฐบาลจะแก้ปัญหาเสพติดอย่างเด็ดขาดและครบวงจร โดยในกระบวนการรักษาผู้ติดยาเสพติด รัฐบาลมุ่งให้การบำบัดรักษา การฝึกอาชีพ การศึกษา และการฟื้นฟูสภาพทางสังคม รวมทั้งมีระบบติดตามดูแลช่วยเหลือเพื่อไม่ให้กลับไปสู่วงจรยาเสพติดอีก

จากนโยบายส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ที่คณะรัฐมนตรีโดยนางสาวแพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาข้างต้น จะเห็นได้ว่านโยบายส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ของรัฐบาลครอบคลุมทั้งการพัฒนาทักษะในวัยเด็กผ่านศูนย์ดูแลเด็กปฐมวัย การจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้ การสอนทักษะที่ใช้ประโยชน์ได้จริงในการสร้างรายได้ (Learn to Earn) การลดภาระและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษา การส่งเสริมความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา การแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนหลุดจากระบบการศึกษา การปฏิรูประบบอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมทักษะเดิม (Reskill) และเพิ่มทักษะใหม่ (Upskill) สนับสนุนนโยบายอำนาจละมุน (Soft Power) และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการวิจัยและนวัตกรรม รวมถึงการนำภาษีจากเศรษฐกิจนอกระบบภาษี (Informal Economy) และเศรษฐกิจใต้ดิน (Underground Economy) มาสนับสนุนการศึกษา ตลอดจนการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ฝึกอาชีพในกลุ่มผู้ติดยาเสพติด

ภาพสะท้อนแนวคิดที่ปรากฏในนโยบายการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ของรัฐบาล

การกำหนดนโยบายไม่ว่าจะระดับใดหรือนโยบายด้านใดก็ตาม มักจะสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อนโยบายนั้น ๆ เสมอ ซึ่งนโยบายส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร ได้แสดงให้เห็นภาพสะท้อนแนวคิดต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายและสะท้อนมุมมองของรัฐบาลที่มีต่อการศึกษาและการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิด “การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning)” ซึ่งรัฐบาลมุ่งให้เกิดการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ศักยภาพของผู้เรียน ผ่านทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งจะก่อให้เกิดการลดภาระและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ และการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนหลุดจากระบบการศึกษา โดยการเรียนแบบยืดหยุ่นเป็นแนวคิดการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายและยืดหยุ่น ที่ผู้เรียนสามารถเลือกรูปแบบการเรียนรู้ได้อย่างอิสระตามที่ตนเองสะดวกและตรงตามความต้องการของตนเอง ทั้งความยืดหยุ่นในการเลือกลำดับเนื้อหาที่เรียน (Path) การเลือกระยะเวลาที่ต้องการเรียน (Pace) การเลือกเวลาเรียน (Time) และการเลือกสถานที่เรียน (Place) ที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมตามสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของผู้เรียน (รศิตา รักสกุล, รุ่งทิพา แยมรุ่ง และ กิตติชัย สุธาสิโนบล, 2566, น. 91 - 92) โดยมีผู้สอนคอยอำนวยความสะดวกใน

การจัดเตรียมและแนะนำแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดี และเกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อผู้เรียนมากที่สุด (ทะเนศ วงศ์นาม และ ทิพรัตน์ สิทธิวงศ์, 2560, น. 33) การเรียนแบบยืดหยุ่นเป็นนวัตกรรมการศึกษาที่จะช่วยสลายการศึกษา ในระบบ - นอกระบบ ด้วยการทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ เปิดทางเลือกที่หลากหลายให้แก่เด็ก ด้วยการ จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการ สภาพปัญหาของแต่ละคน บริบทของพื้นที่ และวิถีชีวิต โดยไม่ ต้องยึดติดกับตารางสอนของครูในโรงเรียน ซึ่งจะช่วยปลดล็อกศักยภาพของเด็กเยาวชนด้อยโอกาส โดยมอบ โอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียม เปิดให้เรียนรู้ด้วยวิธีการหลากหลายที่สอดคล้องกับเงื่อนไขชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ ทุกที่ทุกเวลา (Anytime Anywhere) และได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง จนกระทั่งเกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอด ชีวิต (Lifelong Learning) ความยืดหยุ่นของการศึกษาจะช่วยให้การศึกษาไทยก้าวข้ามปัญหาการศึกษาภายใต้ โครงสร้างแบบเดิมและสร้างจุดเปลี่ยนสำคัญในการพัฒนาคนของประเทศไทย รวมทั้งยังเป็นแนวทางการศึกษาที่ สอดคล้องกับการผลักดันขององค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ที่มองว่าเป็นวิธีช่วยให้ผู้เรียนสามารถ กำหนดการเรียนรู้ของตนเองได้ จะช่วยสร้างการศึกษาที่ครอบคลุม ภายใต้หลักการความยุติธรรม ความเสมอภาค และสิทธิมนุษยชน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2567)

การส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ให้เกิดความยืดหยุ่นนั้น รัฐบาลยังมุ่งเน้นให้การเรียนรู้ นำไปสู่ การประกอบอาชีพ โดยการเน้นสอนทักษะที่ผู้เรียนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริง อีกทั้ง ยังมุ่งส่งเสริม การเรียนรู้เพื่อเสริมทักษะเดิม (Reskill) และเพิ่มทักษะใหม่ (Upskill) เพื่อสนับสนุนและสร้างแรงงานใน อุตสาหกรรมสร้างสรรค์เพื่อสนับสนุนนโยบายอำนาจละมุน (Soft Power) ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิด **“การเรียนรู้เพื่อ สร้างรายได้ (Learn to Earn)”** หรือการเรียนรู้ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้จริงในการสร้างรายได้ อันเป็นการเรียน เพื่อให้อยู่รอด ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและครอบครัว และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะต้องสร้างให้เกิดความสมดุลและมี ความต่อเนื่อง (Thanyarat Khotwanta, 2565) โดยการพัฒนาศักยภาพและสร้างอนาคตให้เด็กและเยาวชน ด้วย การเสริมทักษะความรู้และประสบการณ์การทำงาน (Hard Skill) และทักษะทางด้านสังคมและการควบคุมอารมณ์ (Soft Skill) ซึ่งเป็นทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Power Skill) ที่มีความจำเป็นทั้งในการใช้ชีวิตและ การทำงานในยุคปัจจุบันและอนาคต โดยมีเป้าหมายหลักในการกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนเตรียมพร้อมรับมือกับ การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรงในยุคปัจจุบัน ด้วยการอาศัยทักษะความรู้ควบคู่กับทักษะชีวิต โดยต้อง ตระหนักถึงช่องทางการเรียนรู้ที่ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในห้องเรียนเท่านั้น และมุ่งไปที่การเรียนรู้เพื่อประกอบอาชีพ แสวงหา และสร้างโอกาสในชีวิต (จักรกฤษณ์ สิริริน, 2566)

การมุ่งส่งเสริมการศึกษาแบบยืดหยุ่นและมุ่งให้เกิดการเรียนรู้เพื่อสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ยังเป็น แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะและความรู้เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาระบบเศรษฐกิจ อันเป็น แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยความรู้หรือที่เรียกว่า **“เศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy)”** อันเป็นการใช้ความรู้และข้อมูลเป็นพื้นฐานของการระบบเศรษฐกิจ อาศัยความรู้เป็นตัวขับเคลื่อน หลักในด้านการผลิต การกระจายสินค้า และการบริการ เพื่อสร้างความเติบโต ความมั่นคง และการสร้างงานในทุก ภาคเศรษฐกิจ โดยที่ความรู้ ข้อมูล และนวัตกรรมได้กลายเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนามากกว่าเงินทุน ซึ่ง

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีพื้นฐานมาจากความรู้จะช่วยขับเคลื่อนการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจและความสามารถในการผลิตที่นำไปสู่การประสบความสำเร็จในระบบเศรษฐกิจ (OECD, 1996, p. 3) โดยการพัฒนาประชากรให้มีการศึกษาและแรงงานให้มีความรู้ เป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญอย่างหนึ่งที่ประกอบไปกับปัจจัยด้านระบบนวัตกรรมและการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม และสภาพแวดล้อมและสถาบันทางเศรษฐกิจ (ไอศูรย์ ภาษะวรรณ, 2555) ซึ่งการจะพัฒนาคนให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ได้ต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ในด้านต่าง ๆ โดยการดำเนินการพัฒนาที่นำไปสู่สังคมข้อมูลข่าวสารหรือสารสนเทศ (Information Society) และการพัฒนาที่นำไปสู่สังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) ที่จะต้องพัฒนาทางด้านกายภาพให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพสูงพอที่จะรองรับข้อมูลข่าวสารจำนวนมากได้ และต้องพัฒนาการศึกษาที่เพิ่มขีดความสามารถและโอกาสในการเรียนรู้ซึ่งจะพัฒนาคนให้มีทักษะอย่างต่อเนื่อง (ศิริรัตน์ จำปีเรือง และ อมรรัตน์ วัฒนาร, 2553, น. 167)

ทั้งนี้ แม้นโยบายส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร ได้สะท้อนถึงแนวคิดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning) ซึ่งมุ่งให้เกิดการเรียนรู้เพื่อสร้างรายได้ (Learn to Earn) หรือการเรียนรู้ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้จริงในการสร้างรายได้ อันเป็นแนวทางการพัฒนาตามระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน สังคม และเศรษฐกิจในภาพรวม แต่ทว่านโยบายของรัฐบาลยังแสดงให้เห็นถึง “ปรัชญาการศึกษา” สองแนวทางใหญ่ ๆ ที่กำลังต่อสู้ปะทะสังสรรค์กันอยู่ โดยแนวทางแรก คือ ปรัชญาการศึกษาที่เน้น “การพัฒนาคน” ซึ่งเห็นได้จากนโยบายที่มุ่งส่งเสริมผลักดันให้เกิดการพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัย และลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มการเข้าถึง และสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ในขณะที่อีกแนวทางซึ่งอาจไม่ได้เป็นปรัชญาการศึกษาโดยตรง คือ “แนวคิดทางเศรษฐกิจ” ที่นำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษา ซึ่งจะเห็นได้จากนโยบายในภาพรวมที่เน้นย้ำและให้ความสำคัญเรื่องการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไปสู่การประกอบอาชีพ อันเป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อตลาดแรงงาน และผลิตแรงงานที่มีทักษะตรงกับความต้องการของตลาดตั้งแต่ยังเป็นเด็ก สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดที่ทำให้การศึกษาเป็นเรื่องเดียวกับการสร้างรายได้และเชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ จนอาจมองได้ว่านโยบายเหล่านี้ อาจไม่ใช่การเน้นย้ำเรื่องการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไปสู่การประกอบอาชีพมากเท่ากับการทำให้ “มนุษย์” กลายเป็น “สัตว์เศรษฐกิจ” หรือเป็นเพียงทรัพยากรที่รัฐใช้สร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ในด้านหนึ่งนโยบายเหล่านี้เป็นการทำให้คนมีทักษะที่ตอบสนองต่อตลาดแรงงานและร่วมกันสร้างสังคมที่มั่นคงได้ แต่อีกด้านหนึ่ง นโยบายเหล่านี้จะสามารถช่วยให้คนได้พัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา การอยู่ร่วมกันในสังคม ความสุขร่วม สวัสดิภาพ ความเป็นอยู่ หรือศีลธรรมร่วมในสังคมได้หรือไม่ เป็นปัญหาที่ควรนำมาถกเถียงและวิพากษ์วิจารณ์กันไปว่านโยบายส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ของรัฐบาลนี้ ได้ “ครอบคลุม” หรือ “ละเลย” การศึกษาเรียนรู้ในมิติอื่นอีกหรือไม่ (โตมร ศุขปรีชา, 2567)

นอกจากนี้ นโยบายของรัฐบาลมีเพียงข้อมูลเบื้องต้น ไม่ได้สะท้อนให้เห็นมิติกระบวนการของนโยบาย (Policy Process) หรือวงจรชีวิตของนโยบาย (Life Cycle) ตั้งแต่การก่อตัวของนโยบาย การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ การประเมินผลนโยบาย และการต่อเนื่อง ทดแทน หรือยุตินโยบาย (Thomas R. Dye,

1984) จึงไม่อาจประเมินได้ว่าแนวคิดเหล่านี้จะถูกขับเคลื่อนหรือดำเนินไปในรูปแบบและกระบวนการใด และจะส่งผลต่อการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ของประเทศได้อย่างไรบ้าง ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมและประเมินการดำเนินนโยบาย เมื่อรัฐบาลได้วางแผนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติและมีการขับเคลื่อนดำเนินการนโยบายสู่การปฏิบัติจริงแล้ว

การขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ รัฐบาลควรนำนโยบายไปใช้พัฒนาการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับทิศทางการศึกษาและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่สามารถใช้ได้จริงในการดำรงชีวิต พัฒนาหลักสูตร พัฒนาคุณภาพครูหรือผู้สอน พัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ และสนับสนุนเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษา ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้มีบทบาทและส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพให้กับเยาวชนและประชาชน (สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์, 2560, น. 2,848 – 2,853) ทั้งต้องไม่ให้ความสำคัญเพียงการส่งเสริมเพื่อการพัฒนาคนในระบบเศรษฐกิจ และจะต้องไม่ละเลยการพัฒนาคนที่จะนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งจะทำให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์ซึ่งสะท้อนผ่านนโยบายดังกล่าวข้างต้นสัมฤทธิ์ผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้ง รัฐบาลควรมีการวิเคราะห์กระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบันอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถนำไปสู่การปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติของนโยบายได้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น

บทสรุป

นโยบายการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้เป็นการกำหนดนโยบายสาธารณะที่รัฐพึงกำหนดขึ้นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับด้านการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาความรู้ ทักษะ และศักยภาพของประชาชน ซึ่งเป็นนโยบายที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติหน้าที่ของรัฐให้รัฐต้องส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้มีการวางแผนและกำหนดมาตรการต่าง ๆ ให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุม และบัญญัติแนวนโยบายแห่งรัฐ ให้รัฐพึงจัดให้มีและส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ รวมทั้งให้พึงส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพและความสามารถที่สูงขึ้น นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) ยังได้กำหนดให้มีการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชน และประชาชน ในด้านต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

นโยบายส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร มีการกำหนดนโยบายตั้งแต่การพัฒนาทักษะในวัยเด็กผ่านศูนย์ดูแลเด็กปฐมวัย การจัดการศึกษาที่ยึดหยุ่นทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้ การสอนทักษะที่ใช้ประโยชน์ได้จริงในการสร้างรายได้ การลดภาระและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษา การส่งเสริมความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา การแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนหลุดจากระบบการศึกษา การปฏิรูประบบอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมทักษะเดิม

(Reskill) และเพิ่มทักษะใหม่ (Upskill) สนับสนุนนโยบายอำนาจละมุน (Soft Power) และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการวิจัยและนวัตกรรม รวมถึงการนำภาษีจากเศรษฐกิจนอกระบบภาษี (Informal Economy) และเศรษฐกิจใต้ดิน (Underground Economy) มาสนับสนุนการศึกษา ตลอดจนการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ฝึกอาชีพในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning) ที่มุ่งให้เกิดการเรียนรู้เพื่อสร้างรายได้ (Learn to Earn) หรือการเรียนรู้ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้จริงในการสร้างรายได้ อันเป็นแนวทางการพัฒนาตามระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน สังคม และเศรษฐกิจในภาพรวม ทว่ายังสะท้อนถึงปรัชญาการศึกษาสองแนวทางใหญ่ ๆ ที่ต่อสู้ปะทะสังสรรค์กัน คือ ปรัชญาการศึกษาที่เน้นการพัฒนามนุษย์ และแนวคิดทางเศรษฐกิจที่นำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษา ซึ่งทำให้เห็นมุมมองสองด้านของนโยบาย ทั้งการมุ่งพัฒนาคนและการมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจ โดยการมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจผ่านการศึกษาตามที่มีการเสนอไว้ อาจจะต้องถกเถียงและวิพากษ์วิจารณ์กันไปว่าเป็นเพียงการทำให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์เศรษฐกิจหรือเป็นเพียงทรัพยากรที่รัฐใช้สร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) หรือไม่ ทั้งนี้ นโยบายของรัฐบาลมีเพียงข้อมูลเบื้องต้น ไม่ได้สะท้อนให้เห็นมิติกระบวนการของนโยบาย (Policy Process) ทำให้ไม่เห็นถึงแนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ จึงเป็นสิ่งที่ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในอนาคต เมื่อรัฐบาลได้วางแผนนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติและมีการขับเคลื่อนดำเนินการนโยบายแล้ว ซึ่งจะทำให้เห็นถึงการขับเคลื่อนนโยบายในรายละเอียดและสามารถประเมินนโยบายได้อย่างเป็นรูปธรรมได้มากขึ้น และรัฐบาลควรขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติโดยใช้พัฒนาการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับทิศทางการศึกษาและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 รวมถึงควรมีการวิเคราะห์กระแสความเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติของนโยบายได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้ของประเทศได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2567). *การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น*. <https://flexiblelearning.eef.or.th/publication-flexible-learning/>
- คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นางสาวแพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันพฤหัสบดีที่ 12 กันยายน 2567. (12 กันยายน 2567). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 141 ตอนพิเศษ 251 ง. หน้า 1 - 64.
- จักรกฤษณ์ สิริริน. (2566). *Learn to Earn แนวคิดใหม่ การศึกษาในศตวรรษที่ 21*. https://www.matichonweekly.com/column/article_672156
- เฉลียว ยาจันทร์. (2556). *นโยบายและการปฏิบัติด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โตมร ศุขปรีชา. (2567). *อย่าเห็น ‘คน’ เป็นแค่ ‘สัตว์เศรษฐกิจ’ : ว่าด้วยนโยบายการศึกษาแบบสายพานการผลิต*. <https://www.the101.world/economic-animals-assembly-line-education/>

- ทะเนศ วงศ์นาม และ ทิพรรัตน์ สิทธิวงศ์. (2560). การพัฒนาชุดการสอนแบบห้องเรียนกลับทางร่วมกับการเรียนแบบยืดหยุ่นเพื่อส่งเสริมทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาตรี [รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นิรมล เสรีสกุล, อติศักดิ์ กันทะเมืองลี และ พรรณปพร บุญแปง. (2564). กรุงเทพฯ สู่การเป็นมหานครแห่งการเรียนรู้. <https://theurbanis.com/insight/09/04/2021/4431>
- ประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี. (18 สิงหาคม 2567). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 141 ตอนพิเศษ 224 ง. หน้า 1.
- ประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรี. (4 กันยายน 2567). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 141 ตอนพิเศษ 220 ง. หน้า 1 - 3.
- ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580). (13 ตุลาคม 2561). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก. หน้า 1.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1 - 90.
- รสิตา รักสกุล, รุ่งทิวา แยมรุ่ง และ กิตติชัย สุธาสีโนบล. (2566). การจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบยืดหยุ่น: กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ในยุคปกติถัดไป. *วารสารการศึกษาและนวัตกรรมการเรียนรู้*, 3(1), 89 - 100.
- ศิริรัตน์ จำปีเรือง และ อมรรัตน์ วัฒนธรร. (2553). ความรู้ที่จำเป็นของคนยุคเศรษฐกิจฐานความรู้. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 12(1), 165 - 171.
- สุทธวิพรรณ ตันติธรรณวงศ์. (2560). ทิศทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(2), 2,843 - 2,854.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. <https://dictionary.orst.go.th/>
- ไอศูรย์ ภาษะวรรณ. (2555). เศรษฐกิจฐานความรู้ คือ คำตอบของการพัฒนาในวันนี้. <https://www.gotoknow.org/posts/163800>
- Merriam-Webster Inc. (2024). *MERRIAM-WEBSTER'S UNABRIDGED DICTIONARY*. <https://www.merriam-webster.com/>
- Dye, Thomas R. (1984). *Understanding Public Policy*. (5th ed.). New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- OECD. (1996). *THE KNOWLEDGE-BASED ECONOMY*. Paris: OECD.
- Thamonwan Kuaha. (2018). ศึกษาหรือเรียนรู้? อะไรคือสิ่งที่จะตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในศตวรรษนี้?. <https://adaybulletin.com/article-lll-lifelong-learning/24831>
- Thanyarat Khotwanta. (2565). ทำไมต้อง 'Learn to Earn เรียนรู้เพื่ออยู่รอด' คู่กับ สุวิมล จิวาลักษณ์ จากมูลนิธิ SCG. <https://thematter.co/social/learn-to-earn-by-scg/182825>